

הרה"ג יצחק שובקם שליט"א

בענין אין הבכור נוטל פי שניים ברاءוי בבמוחזק

שאלה:

א. רואבן הניה ב' בניים, בכור ופושט. וחלקו ביניהם הרבה דברים שהbacor נטל פ"ש, והפרשوط חלק א'. ובתוך הדברים הניה רואבן כתוב יד של נדול אחד, והבניים מסרו הכתב יד למפיין אחד אחר מות אביהם תמורה תשולם מסויים, ואחר שיגמור עבודתו יחויר הכתב יד להבניים, והכתב יד עצמו ראוי לחלוקת, אך הם לא חילקוו עדין רק השכירותו כמו שהוא, ועכשו שואלים האם מגיע לבכור פי שניים בהתשולם שימוש המפיין, או דהוה כראוי, ואין בו לבכור פי שניים.

ב. עוד שאלה, רואבן הניה דירה שהיא מועד אצלם להשכרה, וכ"כ היה לו רכב א' שהיה מועדף להשכרה, והוא עצמו השכירים בחוינו, ואח"כ מת, ו גם הבנים המשיכו אחרי מותו להשכירים, האם הבכור נוטל פי שניים בהשכרות הנ"ל, שם השכיר, או שאביהם השכיר.

ג. עוד שאלה, בהדין המבואר בסימן רע"ז סעיף ט"ז, דמי שהיו לו שני בניים ומתו שניהם בחוינו, והניחו בניים, הבכור הניה בת, והפרשوط הניה בן, הרי הבן הפרשوط יורש בנכסי הוקן שלישי. שהוא חלק אביו. ובת הבכור יורשת שני שלישיות, שהוא חלק אביה. ויש להסתפק האם בנפלו נכסים להוקן אחרי מיתת הבכור, האם בן הבכור נוטל בהם פי שניים. או דהו ראי, כיון דעת מיתת הבכור עדין לא היו הנכים להזקן.

תשובות:

ספק בהפוסקים אם הבכור נוטל פי שניים בין בהגיע זמ"פ בחו"י האב, ובין בלי הגיע זמ"פ בחו"י האב. אכן בהגיע זמ"פ בחו"י האב נראה דאיןנו נוטל פי שניים לדינא. אבל בלי בהגיע זמ"פ בחו"י האב, נשאר הדבר בספק. ובענין שאלה נ"ל, נראה דנותל בן הבכור פי שניים וכמו שיתבאר בארכוה.

בשאלה א' וכן בשאלה ב' בהא שהבניים השכיריו אח"ם אביהם, אחר שנילאה הבכור דעתו דרוצה פי שניים נראה דנותל פי שניים, וכמו שיתבאר דיש בזה פלוגה גדולה בין הראשונים, והכרעת הפוסקים נראה דנותל בב' האופנים הנ"ל, אבל מה שאביהם השכיר אינו נוטל פי שניים אף דיש מי שחולק בזה, אבל בהדרה שאביהם השכיר אכן

וכتب הטור (ס"י רע"ח) זו"ל ולא מיביעיא בשכירות שעה בה אחריו מות אביהם ושאינו נוטל פי שנים דהוי ראיון אלא אפילו מה שעה בה בחיה אביהם אינו נוטל דהוי במלוה, ע"ש.

אכן הרמב"ם בפ"ג מהלכות נחלות (ה"ב) כתוב זו"ל הניח להם אביהם פרה מושכרת מוחכרת או שהיתה רועה באפר וילדה הבכור נוטל בה ובולדת פי שנים. ע"ש. ותמהו על הרמב"ם האיך פסק כרבי, וכמו שכתב הראב"ד ע"ז בחשנות א"א זה המחבר פוסק כרבי ואין הלכה כרבו, וכן הקשה שם המגיד משנה והקשה על הראב"ד אין עלתה בדעתו לומר שהרמב"ם פוסק כרבי, הא הרמב"ם פסק בחכמים, ותי' שם המגיד משנה דההרמב"ם למד דהא אמרין בגמ' הא מני רבי היה הינו מקודם שאמר רב פפא שם בגמרא, דדייקלא ואלים ארעה ואסקא שירטונ כו"ע לא פליגי דברך נוטל בה פי שנים וכו', והרמב"ם סובר דמוחכרת ומושכרת דהוי שבחה דמAMIL וא לא אישתני בכור נוטל בה פי שנים, ע"ש במניד משנה, ומAMIL צרייך לפרש דמה דכתיב הרמב"ם נוטל בה פי שנים לא קאי אשכירות וככל אלא על גוף הפרה שנשבחה בידי השוכר, וכמ"ש בסמ"ע (ס"י רע"ח סק"ו). וההידוש שלא נימא בגוף הפרה ראיו הוא בין שמושכרת, כ"ב הקצוות החוזין שם (סק"ב), אולם הלחים משנה פירוש דלהרמב"ם גם בשכירות של הפרה נוטל הבכור פי שנים, ועי"ש בלח"מ (פ"ג מהלכות

בענין שאלה א' וב' הניל גרשין בכבא בתרא (דף קב"ג ע"ב) תננו רבנן הבכור נוטל פי שנים בורוע וכו' כיצד הניח להם אביהם פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים וכו' בכור נוטל בה פי שנים וכו' ומסקין בגמרא הא מני רבי היא דס"ל רבכור נוטל בשבח ששבחו הנכדים אחר מיתת אביהם פי שנים בשבחו ממילא אבל לרבן אין לו בזה פי שנים. ע"ש בגמרא.

ומצינו פלוגתא בין הראשונים על הא דמוחכרת ומושכרת ביד אחרים דהכורך נוטל פי שנים על מה קאי, האם קאי על השכירות שמשלימים השוכרים. או דקאי על השבח שנשכח נוף הפרה. דמהרשב"ם (דף קב"ד ע"א) ד"ה אף מוחכרת וכו' מבואר דקאי על השכירות. וכן דעת התוס' (בדף קב"ג ע"ב) ד"ה הייתה ע"ש, וכן דעת רבינו יונה בעלויות. אבל בתוס' ר"ד ובריטב"א מסבירין דקאי על גוף הפרה דבזה חולקים רבי ורבנן, דאילו בשכירות גם לרבי אינו נוטל פי שנים, ובריטב"א ב"ב בשם רשב"ם, והוא פלא דברשב"ם (בדף קב"ד ע"א) ד"ה אף מוחכרת, מבואר דמיירי בשכירות, וצ"ע.

ואיתא שם בגמרא (בדף קב"ד ע"א, ע"ב), מחלוקת אם הלכה כרבו או כרבנן, ומ"מ הפסיקים פסקו כרבנן וכ"פ הריין וכ"ד הרמב"ם במלוה בשטר, וכן דיק היב"י מהרא"ש וכ"פ רשב"ם וכן דעת הטור. ולפייז אין הבכור נוטל מהשכירות של הפרה, שהסביר האב.

מוח לדינה שם האב השכיר הרכב אין הבכור נוטל פי שנים מהשכרות שעלה משך כל זמן השכירות שהשכרו האב בין מה שעלה בחיי האב, ובין מה שעלה אחר מותו, דמה שעלה בחיי האב ועדין לא שילם השוכר, לא עדיף מלאה דין הבכור נוטל בה פי שנים, והשכרות שנתחיהב השוכר אח"מ האב هو ראיו ואין הבכור נוטל בה פי שנים, וכ"כ ג"כ במאיiri המובא להלן.

אמנם אם הבנים השכירו הפרה אהרי מות אביהם בזה יש לדון אם הבכור נוטל פי שנים בהשכרות, דינה בכבא בתרא (דף י"ג ע"א) איתא, אל' רבא לרבות נהמן לדידך אמרת לית דין נוגד או אנוג, בכור ופשות שנחיה להם אביהם עבד ובהמה טמאה כיצד עושין, אל' שאני אומר עבד לויה יום אחד ולזה שני ימים, עי"ש בגמרא, והקשו שם בתוס' ד"ה בכור, ז"ל, ותימה דאמאי נקט בכור ופשות ולא נקט פשוט ופשוט, ותריצו שם בתחום' ב' תירוצים א' בשם ר"ת דבפשות ופשות גם לרבע היה פשוט דחולקין לימיים, אבל בכור ופשות הקשהaram adam yitol habchor b' yimim וഫשות יום אחד, הרי הבכור נוטל יותר מפי שנים, שאם יש עיר רוחקה מהלך يوم אחד שמשתכנים בה הרבה, שיש שם סחרה בזול, הפשות שאין לו אלא יום אחד אינו יכול לילך לשם, והbacor שיש לו ב' ימים יכול לילך לשם, יוצא הרbacor נוטל בה פי שנים, ולכן הקשה הרבה רק על בכור ופשות, וע"ז תי' לו רב נהמן דהוא סבור אכןפ"כ

נהלות ה"ב) וזיל קשה אמיתי בפרהמושכרת נוטל פי שנים, ומשמע פרהמושכרת עד זמן פלוני כדפירים רשב"ם, דבערךין בשחקשו והוא איבא שברה, תירצוי שכירות אינה משלמת אלא לבסוף ומהאי טעם חшиб לייה עני, וא"ב ראיו הוא ולא היה לו לבכור ליטול פי שנים, ויל' דאנן קייל' דשכירות ישנה מתחלה ועד סוף וכן פסק רבינו זיל' בהלכות אישיות (פ"ה), אי נמי כיוון דשכירה בחיי אביו לא מיקרי ראיו, ומכל מקום עני חשבנן לייה בערךין כיון דעתין לא בא לידי, וראשון נראה עיקר. עי"ש בלח"מ. חזין דס"ל להלחת' לדידין רישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, לא היו השכירות ראיו, ובכור נוטל בה פי שנים. והקשה עליו בנסיבות החושן (ס" רע"ח סק"ב) בדבריו תמהין דניסי רישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, ונם שכרו בחיי אביו, לא עדיף מלאה בשטר שהגע זמן הפרעון בחיי אביו, ואפ"ה אינו נוטל ממנו, ואיפלו הוא נמי מלאה בשטר. וכך עיקר במאש הסמ"ע וכו' אבל משכירות ודאי לא, עי"ש בנסיבות. וכן נמי בנסיבות (שם סק"א) ג"כ כתוב בזה בנסיבות דהשכירות דעליה בחיי האב לא עדיף מלאה, והשכרות דעליה אחר מיתת האב כתוב שם דחיי ראוי, ולפייו בשכירות דעליה בחיי האב לדעת הלחת' ברמב"ם ס"ל לרמב"ם bacor נוטל בה פי שנים, ולדעת קצוות ונתיבות גם לרמב"ם אינו נוטל בה פי שנים, והטור כתוב להדייא אינו נוטל פי שנים לא בהשכרות שעלה בחיי האב, ולא בהשכרות שעלה אחר מותו, היוצא

שכיוון שהוא עצמה מוחזקת, וראוי להשתמש בה, הוי לה בשאר בהמה טהורה, ונוטל בה פי שנים, או בשכירה אם רצוי להיות שותפים בה, עי"ש בחידושי הרמב"ן.

חוין בחידושי הרמב"ן הניל ב' חידושי דיןיהם, א' אי אית דין גנוד או אנוד, הבכור נוטל פי שנים בחשכירות, ב. אם הבurma טהורה ג"כ נוטל פי שנים בחשכירות. ולפי הרשב"א ור' יונה הניל בכל אופן אינו לוקח מהשכירות פי שנים. וחotos' בבבא בתרא (דף קב"ג ע"ב) ד"ה היהת כתבו זול, אע"ג דברו ופשות שחניה להן אביתן עבד או בהמה טמאה, עובד להז יום אחד ולזה ב' ימים, ה"ג אי אמר הבכור או תחלקו או אטול פי שנים בשבח הרשות ביהו, וכוי עי"ש, חוותן דלבתר דיש דין דחלוקת ימים, אם הבכור מבקש חלוקה זו מקבל פי שנים בחשכירות, ולפי הרמב"ן רק אם יש דין גנוד או אנוד או בהמה טהורה, ובנ"ל, כמו שיתבאר להלן.

ובחידושי המאירי בב"ב (דף י"ג ע"א) כתוב זול זה שאמרנו עובד להז יום אחד ולזה שני ימים, אין ספק שיכול כל אחד לשכירה בזמן שלו, ומ"מ אין אומרים שישכירה בין שנייהם, שהרי אין נוטל בשכירות פי שנים, מפני שהוא ראוי, כמו שתבנו, כמו שיראה מפרק יש נוחין בשमועת הניה להם אביתם פרה מושכרת או מוחכרת וכו', והכמי התוס' כתבו שהשכירות אינו ראוי וכו' ומ"מ חכמי הרטופות כתבו בשמועת

חולקין בימים. תי' ב' כתבו שם תוכ' בשם ר"י, לפי מה דק"ל בכתבoted פ' מי שהיה נשוי, צ"ג ע"ב, דב' שותפים שיש להם שור שעמד לחרישה ויש לו חלק מנה בהשור, ולהב' מאיתים, מ"מ חולקין השבר לאמצע, ולהב' הקשה לו מבכור ופשות דאף שיש לבכור פי שנים מ"מ לא יטול יותר, וע"ז תי' לו ר"ג דהכא עובד להז יום אחד ולזה ב' ימים, ולא דמי לשור לחרישה ועומד לחרישה דהוי השבר לאמצע, דמעיקרא אדעתא דהכי נשת��פה, אבל גבי בכור ופשות דלא שייך האי טמא כל אחד נוטל כפי חלקו, עי"ש בתוס'.

אכן בהראשונים מצאנו תי' אחר על קושית התוס' הניל דהנה הרשב"א בחידושיו שם תי' בשם יש מפרשים דלהבי נקט בכור ופשות, דאילו בפשות ופשות משכירין אותן וחולקין בשבר, מה שאין כן בכור ופשות, דאין הבכור נוטל פי שנים בשבר, משום דהזה ליה ראוי, עי"ש, וב"כ ג"כ בעליות ר' יונה שם, וב"כ ג"כ בחו"ל הריטב"א שם, ולפיו יצא אדם היורשים משכירים אה"מ אביהם הפרה אין הבכור נוטל פי שנים בחשכירות דהוי ראוי, אבל בחידושי הרמב"ן איתא קצת בלשון אחר ויש בו נקט בכור ופשות, לפי שאין להם לחלק בדים, שאין הבכור נוטל בדים בראש כבמוהוק, ואע"פ שהבהמה מוחזקת, כיון שהיא טמאה ואני עומדת אלא לשבר הוא ליה ראוי, ואני אי אית דין גנוד או אנוד, הבכור נוטל פי שנים בשבר,

דברים בוה וו"ל וה"ה דאפשרו בבחמה טהורה נמי הוה יכול לאקשוי ליה בנון שור העומד להרישה, ועו לחלבה, ורחל לגייתה دائ למיפלג בבשריהו, לאו נחלה ושם עליו הו, ואיל מיפלג באנרגירישת, וחלב, וגיות, נמי כולחו ראי נינהו, ואין הבכור נוטל בראווי במווחיק, אלא בבחמה טמאה דפסיקה ליה, כא מקשה ליה, טהורה דלא פסיקה ליה, ראי הוה קיימא לשיחיטה, אית בה דין חלוקה למיפלג בبشرה, לא אקשוי ליה וכו' ע"ש, וכ"ב עוד להלן בהמשך בוה, וכו' ע"ש, וכ"ב ענו לבני בחתה, ראי וו"ל אבל טהורה איכא לפלני בחתה, דין קיימא גבי אבוהון לשיחיטה, דין חלוקה נמי איכא, דשחטי לה, ופלני בبشرה, ושקל פשות תילתא, ובכור תרי תילתא, ואע"ג דקייל כל שאילו יחלק ואין שם עליו מעליין אותו בדמיט כיוון דהוה קיימא גבי אבוהון לשיחיטה בשחותה דמייא וכו' ואיה הוה קיימא גבי אבוהון למלאכה, או לחלב וגיות, וכל שכן היכא דקיימא לאנרגירא, לא מציא חד מיניהו למכפיה לאחוה למשחטה, דלאו דבר שנחלה ושם עליו הו, אלא אי מידי דקאי למלאכה הו, בגין שור העומד להרישה, האי משתמש ביה חד יומא, והאי תרי יומי בגין וכו', וכל חד מיניהו אית ליה רשותא בגין, למועד ביה ביוםיה, מאי דבעי, בין לאשתמושי ביה לנפשיה, בין לאונורי לאחריני ולמסקל אנרגירא, דבי אמרין דאנרגירא כי האי גונוא גבי בכור ראי הו, הני ملي בגין דנפאל בשותפותא, אבל בגין דנפאל בתה חלוקה לא, והאי בגין דנפאל לאחר חלוקה דמי, בכיוון דפלני

פרה מוחכרת שביש נוחlein וכו' (מביא דברי התוס' הנילן ע"ש, ובדף קב"ג ע"ב כתוב עוד מזה, וו"ל, כל מה שדברנו וכו' אבל בדמי השכירות והחכירות וכו' הילכך בשכירות פרה כל שלא הגיע הזמן וכו', הרי זה מוחזק וכו' אבל לעניין בכורה וכו' ודיננו במלות, וכי איןנו נוטל פי שנים, אף דהו במווחיק לנבי בעל וכו', אבל לא לנבי בכור, דמלות הוי גביה בראוין וכו', ודוקא במה שהושכר בחיי האב, אבל מה שימושים הם עצם, הויאל וכפה בגין, וכיה בשכירותו, וכי דהbacor נוטל פ"ש בהשכירות) ואע"פ ששכירות גוד או אנוד כתבנו הפך הדברים, דוקא בעבד ובבחמה טמאה, שאין הגוף ראוי ליחלק, ומעתה לא זכה בגין, אבל פרה שראוייה לשיחט ולחלק, לא, הא בשכירות שהשכיר אביו איןנו נוטל (פ"ש) וכו' ע"ש, חווין גם מדבריו שם' כהרמב"ז דיש נפ"מ בין טהורה לטמאה, דטההורה אפשר ליחלק, נוטל בכור פי שנים גם בהשכירות, אבל בטמאה איןנו נוטל, ועוד חידש דאחר שחלקו ביום, אם השכיר ביום נוטל השכירות לעצמו, וגם מבואר בדבריו דע"ז חולקים התוס' ומ"ל וכיון שאפשר בחלוקת ימים, אם ביקש הבכור חלוקהתו לא הוא השכירות ראוי.

וביד רמה (שם בדף י"ג), הביא ג"ב התו"دلבן הקשה מבכור ופשות וכו' דהיכא דמשכירין אותו אין הבכור נוטל פ"ש בהשכירות דהוה ליה ראוי ומוסיף עוד

פי שנים בשכר הbhמה אף בלי טuin גוד או אנוד, ע"ש בחזו"א, והנה יש לתרין קושית החזו"א הנ"ל וראיתי מתרצים בעי"ז, דאף דק"ל בגמ' (דף קב"ד ע"ב) דאין הבcor נוטל פי שנים בשבחו נכסים לאחר מיתה אביהן, וכל שכן שבך שהשביחו יורשים לאהר מיתה אביהן דלא שקליל, מ"ט איתא בגמ' (דף קכ"ו ע"א) אמר רב הונא אמר רב אpsi בכור שמייחה מיהה, פ"י אם מיהה נוטל פי שנים בהשבחו יתומים, ובפירוש מירמא דבר בשבחו יתומים ר' בא בשם הנ"ל דבcor שמייחה מיהה, מצינו כמה פירושים בראשונים, ר' הונא הרשב"ם בדר' זה אמר פ"י זיל ע"ג דאוקמןא לדברי הכל, אין הבcor נוטל פי שנים בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתה אביהן, מיהו אם מיהה ואמר אל תשביavo חלקי, אלא נחלה, מיה, ואשביה אני שני חלקים שלי, ואטול כל שבחו, והן נתיאשו מחלוקת, והשביחו הנכסים, הרי מיהה בהן, ויטול פי שנים, דהא פסקין לקמן, יש לו לבcor פי שנים קודם חלוקה, משעה שחפין ליקות ברכותיו, והרי חפין ליטול חלקו לאלטר, וזה בחלוקת ברכותיו מיה, כל מקום שהוא, הלכך נכסין דידיה אשbatch, ע"ש ברשב"ם.

והנה אפשר לפרש דעת הרשב"ם הנ"ל כedula הר"י מגיש המובא בשיטמ"ק, זיל, הרא"ם זיל, בכור שמייחה מיהה, פירוש, קימא לנו דשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתה האב, אין הבcor נוטל פי שנים באorts שבוח, וכו', בכור שמייחה

לזה ליום, ואיסטלק ליה כל חד מיניהם מיומא דחבריה, בקנין או במשיכה, ואיסתים ליה יומייה אבל חד מיניהם, קנייה לההוא מידי ליוםית, הדחайн שחלקו לכותות הו, וליוםית גמי הויא מכירה, ואנרא דנפיל בחווא יומא, ברשותא דMRIה נפל, וכו' ע"ש. הזינן מדבריו ב' חידושים, א. גם בכמה טהורה אם הייתה עומדת אצל אביהן לשכר, או להרישה, אין יכולין לתבוע לשחתה, דלאו נחלה ושמו עליו הוא, וכן אם משכירין אותה אין הבcor נוטל פי שנים בהשכירות, בין דמשכירים אותה בשותפות, ורק חלוקת ימים יכולין לתבע, או גוד או אנוד למאן דאית ליה. ב. לאחר שחלקה ביום אם הבcor משכירה ביום שוכחה בהם השכירות לעצמו דהוי כבתר חלוקה.

והנה החזו"א בב"ב (ס"ז אות ז) ד"ה משיב הרשב"א וכו' הקשה על הרשב"א הנ"ל, דס"ל אין הבcor נוטל פי שנים בשכר הbhמה, דהוי ראי, זיל, צ"ע, נהי דקודם חלוקה אין לו רק חלקו בתפוצת הבית, והוי השכר ראי, אבל אחר שחלוקת הבcor עם אחיו, וזה ב' שלישי הbhמה שלו, דין הוא דשכירות בהמתו שלו, ויש לו ב' שלישי שכירות, והרמב"ז זיל כתוב לפרש בין שאין גוף בהמה טמאה ראייה לנופה, רק למלאכה, הוויל ראי, וצ"ע מ"ש בהמה טמאה משאר כלים וכו' לא יטול בכור פי שנים בב' שלישי ריחיים שהגיעה לחלקו, ובלשון הרמב"ז מבואר, דאי אית דין דנוד או אנוד, דין הוא דנותל

החלק מה שגופו השבית, אבל בדבר שא"ב דין חלוקה שאי אפשר לחלוק הנוף לב' חלקים, ואין יכול לתבוע חלקן הנוף עצמו, לא שייך לומר רחיק של גוף השבית, וגם לא שייך לומר שמייחת, שככל מהאה הוא רק בעין תביעת חלוקה, ובזה לא שייך תביעת חלוקה, ולכון סוברים הראשונים הנ"ל, ה"ה הרשב"א והרמ"ה ורבינו יונה בעלויות, בעבד ובמה טמאה, בין שלא שייך בו חלוקה, דהיינו לומר שב' חלק נוף שיכים להבhor וחלק א' שייך להפשות, שלא שייך לחלוק הנוף עצמו כדאיתא בוגרא, וכמ"ש לעיל בשם הרמ"ה דכל שאילו יחולק ואין שמו עלי אין חולקין, וכן או אנוד ס"ל דעתנו חלוקת הנוף רק חלוקת דמים, ומה שחולקין בימים אף אם נאמר דהוי חלוקה טוביה, מ"מ אם לא חולקו בימים לא שייך לומר דכל החומן ב' חלק נוף שלו, ושלו השבית, על השבח של כל הזמן, ולכון ס"לadam לא חולקו והשכירות לאחרים דהשבח הוא ראוי ואין הבור חלקו, ולא שייך בו, בין דעתך אין חולקו, וכן יכול לתבע חלוקה.

ORAITHI BKOVIZ ACHER, DMIVAIM BESHM HAMHARIL DISKIN BSHVOT BATI, SHAKSAH BEHIFK MACHOVOA HAN"L, DHAKSAH UL SHIYAT HATOS (BDUF KFG U"B) DR"H HAYTA, SHBETBENO LEUIL, DS"L DAHER DISE DIN SHL HALOKHT YIMIM, AM HABCOR OMER AO TACHELU, AO ATOL PI SHNIM BASHBACH, HERSHOT BIDUN, DHAKSAH UZ HAMHARIL

MICH, BLOMER, AM MICH BAACHII, OMER LHEM ANI SHOTK MELCHOLOK UMCAIM, VLBRR CHALKI UCISHIO, ALA UL MNTA SHAHSHABA SHIAA BNCSIM ALU, BIN MAMILA, BIN SHATM MESBICHIM BAHM, SHATOL ANI CHALKI MMUNO BBCHORAH, CMU SHATOL BUKR, BAALO CHALKI MSOIM HOA MUBSHI, MAHATO WBOSHBAH, YISHL LIYTOL PI SHNIM BEUKR VBSHBAH, UI'SH BSHITEMMK, VHNNA AFSHAR LEFRASH BN GEM BDRUT HRSB'M DHINNO DCLL HDIN DMHANI MAHATO SHL HBCOR CYON DMVKSH CHALKAH, AM CHOLKIN, CL AHAD MSBICH BSHLO, VLCN GEM UCISHIO SHNSARIM BSHTAFOT HOI BAIALO CHALKO CABR, VCN MDHOIK BBLSHON HRSB'M DCTB, AL TSHTBICO CHALKI, ALA NHALOK MID, VASHBICH SHNI CHALKIM SHLI, VATOL CL SHBCHN, VHN NTIAZO MLHOLOK, VCO, MSMU DMIRI DTOBUT CHALKAH MMASH, CM"SH BSHITEMMK BSHM HRA'M, VCN RAIATI BKHILLOT YAKB B"B (SI' TP) DMFRASH DRORI HRSB'M, CHRA'M BSHITEMMK HAN"L.

OLFIYO AFSHAR LBHVN CL SHIYOT HARAOSHIM HAN"L, GEM KOUSHIT HACHOVA HAN"L MATOREIN SHFIR, DVA HOA BOROR DCLL ZMN SHLA CHALKO, AIM HBCOR NOTL PI SHNIM BASHBACH DHOI RAOI, WRK DIBOL LMHOOT VLTBU CHALKAH, CYON SHTBUT CHALKAH DNYN BAIALO CHALKO CABR, VCHALKO CL AHAD NOTL HSBCAH SHL CHALKO, VVA SHIYK LOMER RK BDVR SHIYK BO CHALKAH, DHINNO SHIYK CHALKAH HAN"L, SHIYK LOMER DCLL AHAD NOTL

בקיצור, גם להרמב"ן צ"ל תבע חלקו, אבל לא תבע גוד או אגוד במציאות, ולכן הוא כמו בכור שמייה הנ"ל, בן צרייך להסביר לשימות הראשונים הנ"ל.

אמנם הר"ן פי' פירוש אחר בבכור שמייה אמיתי מהני מהאתון, מובא בשיטמ"ק בב"ב (דף קב"ו ע"א), וועל פירוש אף דקי"ל כרבנן דין הבכור נוטל פי שנים בשבחו נכסים לאחר מיתה וכו' אף"ה אם מיתה ואמר רוצחה אני בחלק בכורתינו, ואני רוצה שמה שישביו נכסים יהא שלכם מיתה, ומהニア לה מהאתון, ונוטל בין בשבחה דמלילא, בין בשבח שהשיבו יתומים, דהא קיימת לנו יש לבכור קודם חלוקה, הalcך מכיוון שהוא רוצה לוות בכורתו, זוכה בה, ונראה לי, שהוא עיקרו של דבר, שחלק בכורה מתנה קרייה רחמנא, והנותן מתנה ומוצה לו על ידי אחר, אין מקבל מתנה זוכה במתנתו עד שישמע ויתרצה בה, שאלו בשמע צוות, לא זוכה, בדמוכח לקמן בפרקין, בפלוגתא דרבנן ורשב"ג בהכותב כל נכסיו וכו', ולפיכך חלק בכורה נמי, שהוא כמותנה, לא זוכה בה בכור עד שתיכoon לוות בה, ואילו אמר אני רוצה בה, אבד את זמותו מיד, וזה היא שאמרו, שאם אמר אני נוטל ואני נותן רשאי, בשם שאמרו במקבל מתנה, שאם צוחה בשעה ששמע לא קנה, הalcך כל שבת שהשיבו נכסים, עד שנלה בעדרתו שהוא רוצה לוות בה, הרי הוא של אחיהם, אבל מכיוון שאמר שהוא רוצה לוות בה, זוכה בה, ושלו השבית,

דיסקין הנ"ל מה מהני מהאת הבכור האי"ב דין חלוקה, ומובן קושייתו לפימ"ש לעיל, ומ"מ ע"ז יש לתרען דהתום ס"ל גם חלוקת ימים חלוקה טוביה היא, דהיאנו דעתינו יש לו בהנוף עצמו ב' חלקים ובמ"ש החוז"א הנ"ל ולבתר שיש לו ב' חלקים אף אם השairoו כד בלא חלוקה נוטל פי שנים בהשבחה וכן נ"ל, יותר נראה דהתום אولي בשיטת הר"ן המובא להלן, אבל בשיטת הרשב"א ודעימה, אפשר לומר לד"ל כיון דאי"י לתבע לחולק הנוף למורי לא שיד לומר דחיי בחלוקת הנוף, ומטורץ קושית החוז"א הנ"ל.

ובדעת הרמב"ן הנ"ל דס"ל דאם אייכא דין גוד או אגוד, דין הוא נוטל הבכור פי שנים אף בלי מעין גוד או אגוד, קשה, מה הטעם בזה, דין לומר כיון שיש בו דין גוא"א, הוא כיש בו דין חלוקה, וביב"ב דין חלוקה מקבל הבכור פי שנים, אף בלי תבע חלוקה, זהה איןנו, דהסוגיא בב"ב (דף קב"ז) מיררי גם ביש בו דין חלוקה, מבואר שם בשדה, וכו', ע"ז קאי דכל זמן שלא חלוק, אין לו פי שנים בהשבחה, אם לא מיתה, וכי בקהילות יעקב הנ"ל דצ"ל להרמב"ן דהbacor תבע חלוקה, וכיון דעת דין דגוא"א, הוא ביב"ב דין חלוקה, וביש בו דין חלוקה מהני תבייתו לחולק במתאה הנ"ל, אף שלא תבע בפי גוד או אגוד, אבל חלוקה תבע וזה הוא במתאה, משא"כ אם לית דין דגוא"א הוא באין בו דין חלוקה, ובזה לא מהני מהאתון בנ"ל כיון שאין יכול לתבע חלוקה,

הרשב"ם הנ"ל בתקילת דבריו פירשו כנ"ל בשיטמ"ק בשם ר' מיגש, ובמ"ש החקילות יעקב, הדינו שתובע חלוקה במציאות, וכמ"ש הרשב"ם דאומר הבכור אל תשביחו חלקו, אלא נחлок מיד, ואشبיח אני שני חלקים, וכו', אבל מסוף דבריו שפי דהא יש לבכור קודם לחלוקה, משעה שהפין לוכות ברכורתו וכו' ווכה בחלק בכורתו מיד, כל מקום שהוא, החלך נכסין דידיה אשכח וכו', נראה דמותה הוציא הר"ן פירושו, והוא נפ"מ בין ב' הפירושים הנ"ל, בנ"ל, בדבר שא"ב דין חלוקה, אם מהני מהאת הבכור ליטול פי שנים בהשbeta, לדפירות הרא"ט לא מהני, ובנ"ל, ולפירוש הר"ן מהני, ופי הר"ן מובא גם בב"י (ס"י רע"ח סע"ו), ובפרישה שם למד הרשב"ם והר"ן היינו הך, דכתיב רהטעם דמהני מהאת, דקי"ל יש לבכור קודם חלוקה, משעה שהפין לוכות ברכורתו, והרי מיחה ורצה לחלק מיד, וכן וכה בחלק בכורתו מיד, וכו' בן פ"י ר"ש ור"ן עי"ש בפרישה, והוא כמ"ש בהר"ן הנ"ל, למד בן מהרשב"ם בנ"ל, אכן ברשב"ם עצמו, יש לדון בו ובס"ל, אבל בר"י מיג"ש מבואר בנ"ל וכן מבואר גם בח"י המאירי שם, ולפיו הר"ן הוא בדרך אחר ובנ"ל, ובאופן דמיiri בטור ושׁו"ע אין נפ"מ בין הפירושים הנ"ל, רק בעבד ובמה מה טמא להילך מהראשונים, ובנ"ל.

גם בנתיבות המשפט (ס"י רע"ח סק"א), מביא דברי הר"ן הנ"ל, דמיד שנילה דעתו שרצו לוכות בחלק הבכורה

ומכאן אני אומר, שהנותן מתנה לחברו, וויכה לו על ידי אחר, והשביחה שבאה דמילא, בחפורא והוא שובל, שלופאי והוא תמרי, קודם ששמע מקבל מתנה, הרי השבח של נתן, ולא זכה בה מקבל, אלא משעה שנלה בדעתו שהוא רוצה לוכות במתנתו, ובארמرين הכא ברכורו, וזה נראה לי על דרך פירוש רשב"ם זיל, ע"ש בשיטמ"ק בשם הר"ן. חיינן בדעת הר"ן פירוש אחר, דמיד שנילה דעתו שרצו לוכות בחלק בכורתו, מיד זכה בה, אפילו קודם חלוקה, דהא הר"ן לא כתב שתובע חלוקה רק כתוב מכיוון שרצו לוכות ברכורתו זכה מיד, ב"כ בקה"י הנ"ל, ולבן השבח שנשבח אח"כ הווי דידיה מדין ארעי אשכח, ולפיו מהני מהאה אפי' בדבר דלא שיך בה חלוקה, דב' חלקי הגוף מיד דידיה, ומילא השבח ג"כ שלו, ואפשר דזהו ג"כ דעת התוס' הנ"ל ולבן כתבו דמיד שUMBKSH חלוקה, זכה בפי שנים בהשכירות, וכן נראה שביאר גם החזו"א הדין של בכור שמייה, ולפיו הקשה כיון שיש לו ב' חלקי הגוף, הווי השבח דידיה, אבל לשאר הראשונים הנ"ל, ס"ל כיון דאי' לבקש חלוקה במציאות, באופן שישתמשו ביהם, והוא דמהני מהאת הוא רק כתביעת חלוקה ובנ"ל, ולבן כאן דלא שיך זה, הווי כלל תבע כלום, וכל זמן שלא חלקו במציאות או בוגוד או אונד או בימים, אין זה חלוקה והוא שותfine במקודם ואין הבכור נוטל פ"ש בהשכירות ובנ"ל, והחידוש הוא שהר"ן למד בן ברשב"ם, ובפשתות

דעת התוס' ולא שאר הראשונים, ולמעשה יש לנו מחלוקת לדינה, והנה בפתח תשובה (ס"י רע"ח ס"ק ג') מביא בשם שער המשפט, דמסתפק היבא שהפוסקים חולקים איזה ראוי או לא, היבי לדיננו דיני, איז נאמר דהכבוד אינו נוטל כלום וכו' או דילמא וכו' דהספק הוא בהמון, אם הוא מוחזק, או לא, י"ל חולקים, וכו' וצ"ע לדינה, ובס"ק ז' מביא הפתח תשובה בשם תשוי פני יהושע רבשפיקא לדינה נוטל החצי מן פי שנים, וע"כ בנידון דין נראה לבוארה דהחצי מן פי שנים בודאי יטול, דאף דהשער המשפט מסופק בות, מ"מ בתשי' פני יהושע פסק כן בל' ספק ובנ"ל, והנראה דבנידון דין יטול פי שנים כלו, דמהפוסקים נראה דעתם שנוטל פי שנים, דהकצות (ס"י רע"ח סק"ד) מביא רק דעת התוס' דנותר פי שנים, והנתיבות למד בפי מיחה כהר"ן, ולהר"ן צ"ל דס"ל כתtos', כ"כ בקהלות יעקב הנ"ל, וגם בנתוי" (ס"י קע"ו) הנ"ל משמע דס"ל כתtos' דנותר, וגם החוו"א בקשירותו סובר דנותר פי שנים דלא גרע מריחסים, ונראה ג"כ דלמד כהר"ן הנ"ל, ובנ"ל, וא"כ לפ"ז נראה דהכרעת האחرونים כתtos', ולכן נוטל הבכור פי שנים מכל השכירות, היבא דتابע לחיק וליטול פי שנים בחילוק, או שגילה דעתו דרוצה לזכות בפי שנים, כהר"ן הנ"ל, וגם להרמב"ז אף דס"ל בזה דבשא"ב דין הלכה דאינו נוטל פי שנים אבל זה רק למאן דליתליה דינה בגוא"א, אבל לדין דעתך לענ"א גם להרמב"ז נוטל

זוכה, ומביא ג"כ מ"ש הר"ז, דה"ה בזוכה מתנה ע"י אחר, דכל ומן שלא גילה המקבל דעתו דרוצה לזכות בהמתנה, השבח של נתן ובנו"ל, והקשה ע"ז הנתוי הא מיד שגילה דעתו זוכה בהמתנה למפרע, ותי ע"ז הנתוי דהוא כמו שזכה בתנאי נתינה, וכמו כן בבכור כיון דרחמנא אמר לחת ל', דמי למוצה בתנאי נתינה, ואני זוכה רק בשבח הנוף למפרע, ולא בשבח דאישתנו, ולבן כ"ז שלא גילה דעתו דרוצה לזכות, هو כלל נתקיים הנתינה עדין. אבל בשגילה דעתו מיד זוכה בה, וכהר"ן הנ"ל, חזין גם בדבריו שפי' בן בהר"ן ודוק, וכמו כן כתוב הנתוי" (ס"י קע"ו סס"ק י') לרין קושית תוס' הנ"ל בבבא בתרא (דף י"ג ע"א) למה נקטה הגמ' בכור ופשוט וכו' וברוח' שם כתוב לאחרי דהנמרא מתרצת דשיך חלוקה, לימים, א"כ שייך למחות שרוצה חלוקה, ואחר חמאה יש לו פי שנים בהשבה אפילו לא חלקו ע"ש בנתיבות.

היוצא לנו מכל הנ"ל אם השכירו האחים בהמה טמאה, אחר מוות אביהם, אחריו שתבע הבכור פי שנים בחילוק, להחטוי, והר"ז, מניע לו פי שנים מהשכירות, וכן להרמב"ז כיוון דקייל דעתך גדור או אנוד, ובנ"ל, ולהרשב"א, רבינו יונה, והרמ"ה, ולמאירי, אין לו פי שנים בהשכירות, אם השכירות ביה, ובבהמה טהורה, ועשה האב לשכירות, להרמ"ה אין לו פי שנים בשכירות, ולרמב"ז והמאירי יש לו פי שנים, ובנ"ל, ובקצתה"ה (ס"י רע"ח ס"ק ד') מביא רק

בתרא דף ס"ז ע"א) בענין עישור נכסים, כי הoinן bi רב כהנא, הוא מגבינים מעמלא דבתי, (פירוש הדיו מגבין עישור נכסים משכירות הבתים, דבמרקע רמי, דעישור נכסים אין נובין ממטללים, אלא מקרקעות) והקשו שם בתוספות אם הוושבו בחיה האב, וכבר הושלמה השכירות קודם שמית, הרי מלהה היא, ומטללים הם, ואין עישור נכסים נגבה אלא מן הקרקע, ואם השכירותם הם לאחר מיתה האב, פשיטה, והרי אין זה שכירות כבירות קרקע, ומשום ראוי ליכא, שעישור נכסים נגבה אף מן הרואי, הוαι ולא מנאווח ברכות עם אותם שכחובנו שאין נוטlein ברואי, ותריצו בת, שהשכר האב ולא הושלם זמן השכירות, כגון שמת בחצי שנה, ואמר שאף משכירות חצי שנה שעברה מגבין לעישור נכסים, שאין וה מלות, הוαι ואין שכירות משתלמת אלא בסוף, כן תי' תוס' ומוסיף ע"ז המאירי, והרי לדעת זה (פי' לדעת התוס'), שכירות זמן שעבר גנරר אחר הקרקע, ושם אפ' לעניין בכור כן (פי' שנאמר דהוא בקרקע וכמו חזק ומילא נוטל בה פי' שניים), ובזה יפה כח שכירות שלא הגיע זמנו (דנותל בה פ"ש), מאותו שהגיע זמנו (דכתיב הדחיי במלוה ואין נוטל בה פ"ש), אלא שאפשר לפרש שם על שכירות חצי שנה שאחר מיתה (דבזה מגבין לעישור נכסים), ושם אמר פשיטה שמא הייתה הייתה סבורה, הוαι והאב השכיר את הבתים, והשוכר נכנס לו בעל חוב, הרי שכירות כל השנה מלוה, הוαι ואין ביד היורשים להוציאו, בא והשמיינו

פ"ש אם תבע חלוקה ובניל אף שלא תבע גוא"א במציאות, ולבן לפי כל זה נראה לבוארה דיטול הבכור פי שנים בחשכירות שהאחים משכירים הבהמה טמאה אחר מיתה האב, ואם נאמר דרכב הוא כמו בהמה טהורה אמרינן דראוייה לשחיטה ולהליך אף שעומדת להרישה לדעת הרמב"ן והמאירי הניל וא"ב אף ברכב יש לומר דראוי להליך ולמוכרו להליך חילוף אף שמאפסדו קצת בכה"ג, וכך בבהמה הניל, וא"ב יש עוד צירוף לומר דנותל פי שנים.

כל הניל הוא במטללים שאין בהם דין חלוקה, אבל ברכעות שהשכר האב, והגיע זמן הפרעון קודם מיתה האב, ודאי שאין הבכור נוטל פי שנים, דהוה במלוא, אבל בקרקע שהשכר האב לשנה, ודדר בה השוכר חצי שנה בחיה האב, שכירות של החצי שנה היו מסתפק במאירי הניל האם הבכור נוטל בה פי שנים, זויל שם, אבל אם לא הגיע זמנו, יש לפkapק, שמא הוαι ואין שכירות משתלמת אלא בסוף, הרי הוא כדי שלא נתחייב השכירות לאב, ונגרר הוא אחר קרקע, ונוטל בו פי שנים אף לפי חשבון מה שדרו בה בחיה האב, או שמא נאמר, כמה שדרו בחיה האב, כגון שכיריו לשנה ומית בחצי שנה, שכירות חצי שנה שעברה, מיהא נקרא מלות, שלא ליגרר אחר הקרקע, אע"פ שלא הגיע זמן תביעתו, ולא גרע מרואי, ומה שהביא קצת חכמים להסתפק בדבר זה, הוא, כמה שאמרו במסכת כתובות (דף ס"ט ע"א) (והוא גם בבא

ס"ל זאת הסברא, וצריך ביאור מאי שנה, ובפתרונות מיيري בקרקע שא"ב דין הולוקה, דאל"כ לא צריך לטעמא, דיכول לומר גוד או אגודה, רק דיכול להבעה הולוקה, ואולי אפשר לומר דס"ל בקרקע לא גרע מבהמה טהורה, רכתבנו לעיל בשם המאירי והרמב"ן דס"ל דהוי ביש בו דין הולוקה בין דאפשר לשוחטה ולחלקה, אף דאצל אביהן עמד בבכור ופשות שאני, דאל"כ מפסיד הבכור, וא"כ אפשר לומר דגט בקרקע בן, דעתך אפשר לחלק אף בקרקע קטן, בראתה בש"ע, ואם נאמר דמהאי טעמא ס"ל להמאירי דבכור נוטל פ"ש, יוצא דהדרמה"ה הנ"ל דס"ל דאף בבהמה טהורה אם עשאן האב לשכר ומשכירין אותה אין הבכור נוטל בה פ"י שנים, דהוי בגין בו דין הולוקה בין דאצל האב לא עמד לשוחיטה, א"כ גם בקרקע אם אצל האב עמד לשחיר, ואם יחלקה לא יוכלו לשחירו, הוא כמו שיחלקה ואין שמו עליו, דאמירין דין הולוקה וכן, וא"כ יוצא דהbacor לא יטול בזה פ"ש, דהוי ראוי ולא כהמאירי הנ"ל, אבל אפשר דהמאירי היה לו סברא אחרת לחלק בין בקרקע לבהמה טמאה, וצ"ע מה היא הסברא לחלק ביניהם, לומר דכיון דיל' גוא"א נוטל פ"ש, אף דבבהמה טמאה לא אמרין בן.

אם האב השכירו ולא הגיע זמן פירעון בחיה האב, נשאר במאירי הנ"ל ספק אם לומדים בכור מעישור נכסיו לומר בשם

شمשכירות שאחר מיתה מיה מאגבין (פי עשור נכס) (ومמילא אין ראה דברкор נוטל פ"ש בחזי שנה שעברה דגט שם לא מיירי מזוה), ושמא, דוקא לענין עשור נכס (נחשב בקרקע), אבל לענין בכור איןנו נוטל אף בשכירות שאחר מיתה, אף לאחר הולוקה, כל הומן שאינו יכול להוציאו, (להשוכר) שאינו דר אלא מכח אבי, אבל מה שיישכירו הם אחר מיתה האב, ודאי נוטל (הbacor פ"ש), אף קודם הולוקה, ואף במה שיש (נדצ"ל שאין) בו דין הולוקה, הוайл יוכל לומר גוד או אגודה, ואף בעבד ובבהמה טמאה יש דין בה בן, אחר שיכול לומר גוד או אגודה, עכ"ל המאירי, עי"ש.

והנה בהשכירות שהשכירו היתומים אחר מות אביהם דפשיטה לייה להמאירי הנ"ל דבכור נוטל בה פ"י שנים, אף דהוי ראוי, ובעישור בתב המאירי בשם התום' דגוביין מן הרاوي, וכן דעת הרא"ש בכתובות והטרור באהע"ז (ס"י קי"ג ס"ב), מ"מ דעת הנמק"י בב"ב (דף ס"ז ע"ב) הנ"ל (ohoar בדף לה"ה ע"ב בדף הר"פ) דאין עישור גובה מן הרاوي, ומביאו בדרך"מ באהע"ז שם וכותב דבון דעת המרדכי ומביאו גם בב"ש, מ"מ אף דלבוכ"ע מיקרוי ראוי, ס"ל להמאירי דבכור נוטל בה פ"י שנים כיוון דיכול לומר גוד או אגודה, דאף בעבד ובבהמה טמאה יש דין בה בן, והוא דעת הרמב"ן הנ"ל, אף דבעבד ובבהמה טמאה, ס"ל להמאירי דין נוטל פ"ש אם היתומים השכירוה קודם הולוקה, וחולק על הרמב"ן הנ"ל, כאן בקרקע

רבגמרא שם (ברף קי"ט ע"א) מבקשת ושהיה בכור נוטל שני חלקים, ואמאי ראוי הוא, ואין הבכור נוטל בראש כבמוחוק, וכו' אלא אמר רבה ארץ ישראל מוחזקת היא, ופירשב"ם, מוחזקת היא, ליווצאי מצרים וכו', וכן אין ראוי דהוי מוחזק אצל יווצאי מצרים.

אמנם בפירשב"ם במשנה (דף קט"ז ע"ב), בד"ה ושהיה צלפחד בכור, זול, והיה ראוי ליטול פי שנים עם אחיו בנכסי חפר, ועוד ע"ג שאין הבכור נוטל בראש כבמוחוק, ארץ ישראל מוחזקת היא ליווצאי מצרים, כדאמר בגמרא, וכי שהחזיק חפר בחלוקת דמי, ואפילו אם מות צלפחד מקמי חפר, נמצא צלפחד יורש בכל אשר ימצא לחפר, כי הוא הראשית אוננו, ועוד ע"ג דבשחתת חפר לא היה צלפחד קיים, אפילו הכהן בנותיו היו יורשות חלק בכורת צלפחד, בנכסי חפר, כי היכי דירושות חלק פשיטתו בנכסי חפר, כדרתニア בהדריא בתוספתא דבכורות (פ"ז הלכה ה), כיצד אין הבכור נוטל בראש כבמוחוק, מות אביו בחוי אביו, נוטל פי שנים בנכסי אביו, ואיןו נוטל פי שנים בנכסי אביו אביו, ואם היה אביו בכור, נוטל פי שנים אף בנכסי אביו אביו, בגין יעקב שמת בחוי יצחק, הרי ראובן הבכור, נוטל בנכסי יעקב פי שנים, אבל לא בנכסי יצחק וכןו, שהרי אפילו אם היה יעקב קיים בשות יצחק, לא היה יעקב נוטל פי שנים, שהרי פשוט הוא, הלך ראובן הבא לירש מכח יעקב בנכסי יצחק, לא

שביעישור נכסי הו בקרע גם בכור הוא כמושוך ונוטל בה פ"ש ובנ"ל, והוא להתום על הזמן שדר בחוי אביו, ולהמairy הספק גם על מה שלא דר, ובנ"ל, אבל על מה שהגיעה הזמ"פ בחוי אביו, דפשיטה ליה להמairy ותוס' דין עישור גובה מהם דהוי במלוה, וכך גם בכור לא יטול בזה פי שנים ובנ"ל דהוי במלוה, מ"מ גם בזה אייכא ספק דהרי' מג"ש מובא בשיטמ"ק ב"ב (דף ס"ז ע"א) ס"ל דגם מה שהשכיר האב עבר זמ"פ בחוי האב גובין ממנו עישור נכסי ולפי"ז אם נאמר בחצר דמשוים בכור לעישור, יצא דלהר"י מג"ש גם בזה יטול בכור פי שנים, אמן לדינא נראה שלא יטול פי שנים, דבשו"ע אbehuz (ס"י קי"ג) בח"מ (ס"ק ח) ובב"ש (ס"ק ז) פסקו בהתום ורא"שadam הגיע זמ"פ בחוי האב, هو במלטלים ואין עישור גובה מהם וא"כ גם בכור לא יטול פ"ש דהוי ראוי, אבל לר"י מג"ש יהא ספק בזה ובנ"ל.

בעניין שאלת ב' הנ"ל

שנינו במשנה בבבאה בתרא (דף קט"ז ע"ב), בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה, חלק אביהם שהיה עם יווצאי מצרים, וחלקו עם אחיו בנכסי חפר, והיה בכור נוטל שני חלקים, וצלפחד היה בכור של חפר ולכון נטלו ב' חלקים בנכסי חפר, ובנותיו נטלו ב' חלקי צלפחד אף דקיבלו הנחלה אחר מיתת צלפחד, וחפר, אין ראייה דנטולים פי שנים בנכסי שהגיעה אחריו מות הבכור,

donegal בכל הנכסים הנמצאים במתה אביו פי שניים, אף בנכסים שבאו לאביו אחר מיתה הבכור דהרי רואין את הבכור כאילו חי בעת מיתה אביו.

כמו כן איתא להדייא בignumki יוסף בבבא בתרא (דף ג' ע"ב) מרפי הרי"ף, אמר המחבר, ושמיעין ממישנתנו, דהא דאמרין אין הבכור נוטל בראשו, היינו כשהוא ראוי לモירוש, אבל אם הוא מוחזק לモירוש, ע"פ שהוא ראוי לירוש, יש בו חלק בכורתו, ולפיכך כיוון דחלקו של חפר מוחזק הוא לו, דאי מוחזקת היא, ע"פ שהיה ראוי בחיו לגביו ומטה צלפחד בנו, ומטה בחיו, בשחרור ומטה צלפחד בנזוק, מכל הניל מוחזקה דמה דהוי ראוי לצלפחד מוה לא איכפת לנו, ורק אם היה ראוי לחפר לא היה נוטל צלפחד פי שניים, וכל קושית הגمراה (בדף קי"ט) הניל דאמאי נוטל פי שניים דהוי ראוי, והתרירין דאי מוחזקת היא, הוא לתרין דאם דראוי אצל חפר, למה וכדאיתא בנזוקי הניל, ולפ"ז קשה על הא דפירושב"ס שם (בדף קי"ט ע"א) קושית הגמ' דראואה היא, פירושב"ס רואואה היא, לחפר, ולצלפחד, משמותו בדבר, אבל לא הוחזקו בה מעולם, שחררי לא בא לא רצין, ע"ש ברשב"ס, קשה מה איכפת לנו, דצלפחד הוא ראוי, אף דהוי ראוי לדידיה, מ"מ נוטל פי שניים, וכן הניל, וכל קושית הגמ', דהוי

יטול אלא חלק פשיטותו של אביו, ואם היה אביו בכור, אף הוא נוטל פי שניים בנכסי אביו, שאם היה יעקב בכור, אף על פי שמת בחזי יצחק, הרי בא ראובן ונוטל חלק בכורת יעקב אביו בנכסי יצחק, שהבן במקום אב עומד, בין לחלק בכורת, בין לחלק פשיטה, והוא הדין לבנות צלפחד בנכסי חפר, דאף על פי שמת צלפחד בחזי חפר, ירושות חלק בכורת אביהם בנכסי חפר, והכי נמי תניא בהדייא [בגמרא ירושלמי בכוא בתרא פרק י"ש נוחלין (halcha ג)], דאיתא ג"כ האי בריתא של התוספהה הניל בצד יורש בראשו כבמוחזק, כיצד מטה אביו בחזי אביו, נוטל פי שניים מנכסי אביו ואין נוטל פי שניים מנכסי אביו, ומוסיף ע"ז הירושלמי ריש לקיש בשם אבא כהן ברדלא נאמר משפט לעניין כפילה, [גבי פי שניים של הבכור נאמר לו "משפט" הבכורה] ונאמר משפט לעניין פשיטה ובפרשנה נחלות והיתה לבני ישראל לחתת "משפט" מה לעניין פשיטה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול פשיטות אביו, [פירוש כאילו אביו קיים בשעת מיתה מוריישו, והוא אביו, פני משה] אף לעניין בפילה רואה את הבן כאילו קיים ליטול כפילת אביו, [פירוש רבינו חננאל גאון זכר צדיק לברכה למדתי ואת ובן הלבך, וכו' ע"ש ברשב"ס, ומפירוש הירושלמי הניל דפירוש דראין כאילו הבכור קיים במתה אביו ליטול חלק בכורתו, משמע

ולבאר הסוגニア הנ"ל בדף קג"ט, דינהה קשה הסוגニア שם, דאיתא שם, שלחו מתם בן שלוחה בנכסי אביו וכי אלא אי איתמר הבי איתתרן בן שembr בנכסי אביו בחוי אביו, ומית, בנו מוציא מיד הלקחות, וו היא שקשה בריני ממונות, ולימרו ליה אבוך מזבין ואת מפיק, ומאי קושיא, דלמא מצי אמר מכח אבוה דאבא Kataina, תדע דכתיב תחת אבותיך היו בניך, וכי ופירושו התוספ, דלא מיריע לעניין עצם המכר דאיינו חל, רהוי דשלב"ל, רק מיריע לעניין הדמים שאבוי קיבל מן הלקחות, דאין צריך להחזיר, אף דהוא בעלי חובות של אביו, בין דהנכבד איןו יורש מאבוי אלא מאבוי אביו, וכמו שפירשב"ם שם ד"ה דלמא, דאמר לו חנן בן ראוון, מכח יעקב דהוא אבוה דאבא קא Kataina, דבנוי בניים הרי הן בנים, וכי היכי דראובן אבוי, היה יכול לירש את יעקב אבוי אילו היה כי אחורי מות אביו, בן אני יורש את יעקב מגירות הכתוב, ולא מכח ראוון אבי אני יורש, ואין בנכסים הללו שום זכות לראוון ומכירתו לאו כלום הוא, עי"ש ברשב"ם, וע"ז קמקרה הנمرا, אדם נאמר דהבן יורש את אבוי אבוי, שלא באמצעות אביו, ולבן אין בע"ח של אבוי, יכול לנבוע מנכסים שירש מאבוי אבוי, דהמ לא היו אף פעם של אבוי, דא"ב בן בכור שembr הלק בכורה בחוי אבוי, ומית בחוי אבוי, בנו מוציא מיד הלקחות, וו היא שקשה בריני ממונות, אבוה מזבין איהו מפיק, וכי תימא הכא גמי אמר מכח אבוה דאבא Kataina, בחלק בכורה Mai

ראי אצל חפר, ולבן אין צלפחד נוטל פי שניים, וכן איתא בהדייה בשוו"ת צמה צדק הנדפס בסוף שו"ע הרב צילום דפוס וילנא עי"ש, וצ"ע, אה"ב מצאת ברש"ש דחקשה בן, דכתב על הרשב"ם הנ"ל ד"ה ראייה היא לחפר ולצלפחד בו, צלפחד מי עי הכא, ע"ב.

עכ"פ מוכח דאם מוחזק לאבוי אבוי, אף דلغבי אבוי הבכור הו ראי, נוטל בן הבכור הפישנים של אבוי, אף בנכסים שבאו לאבוי אבוי אחר מיתת אבוי, וכתב בשוו"ת צמה צדק הנ"ל דהכי מוכח מהגמרא בא בא בתרא (דף קג"ט ע"א) דאיתא שם בן שembr בנכסי אבוי, בחוי אבוי, ומית, בנו מוציא מיד הלקחות כו' מצי אמר מכח אבוה דאבא Kataina כו' בן בכור שembr חלק בכורה בחוי אבוי, ומית בחוי אבוי, בנו מוציא מיד הלקחות, כו' אמר מכח אב אבוה דאבא Kataina, כו' עי"ש, חוין דהבן של הבכור יורש את אבי אבוי, במקום אבוי, שנמצא בן הבכור כאילו הוא עצמו הבכור, ומוסיף בצמה צדק הנ"ל ואע"פ דלמסקנא ייל דזה נדחה, ופי רבעמסקנא אמרין דברברה הוא דכתיבן מ"מ ייל דאמת הוא, דמכח אבוה דאבא Kataini, [דרחא דין זה קייל] וא"ב הוא הדין נמי דבמקום אבא Kataina, וכי [פי] גם זה קייל, ולבן הו באילו הוא עצמו הבכור ולא איבפת לנו מה שאבוי מות, ובן נוטלafi בנכסים שנפלו להוקן אחר מיתת אבוי, כיון דהזה כאילו הוא הבכור וכנייל].

מטעם ראוי, והגמרא בבכורות דאומרת מטעם ראוי, הוא לההוא דלא מכה אבוח דאבא Katainā, ע"ש ברמ"א.

וכען זה איתא גם במשנה למלך על הרמב"ם (פרק ה' מהלכות נחלות הלכה ח) רהביא שם בשם מהר"ם, דתוי, על הא דלא כתוב הרמב"ם הדין דאין האשה והבע"ח גובין ברاوي, דס"ל דמלולו גובין, והוא דנפל הבית עליו ועל אמו דלא כתוב הרמב"ם דאין האשה גובה, בלבד הא הטעם דראי ג"כ אינה גובה, משום דהיורשים מצו למימר מאבוח דאבא Katainā, ולבן אין משועבד להכתובה, דאף פעם לא היו הנכסים בראשות הבעל, והקשה ע"ז המשנה למלך שם דא"כ אמאי כתוב הרמב"ם (בריש פ"ג מהלכות נחלות), אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראוין לבא לאחר מיתה אביו, אלא בנכסים המוחזקין לאביו, שבאו לרשותו, שנאמר בכל אשר ימציא לו, ביצה, אחד ממורישי אביו, שמת לאחר מיתה אביו, הבכור והפשוט יורשין באחד, וכו' וא"כ בדברי מהר"ם, דס"ל לרביינו דהיה דנפל הבית לאו מטעם ראוי גנוו בה וכו', אם כן, איך כתוב, דעתם דאין הבכור נוטל היכא שמת אחד ממורישי אביו לאחר מיתה אביו, מטעם ראוי, דהא אפילו הבי אמרין דהbacor נוטל ברاوي, משום דעתך למכה ראי, לא הי שקל בכח"ג, אלא מטעם למיימר אלא הי שקל בכח"ג, משום דעתך לא הוו אביה אמרינה דהbacor נוטל ברاوي, אפילו הבי בשווית רמ"א דרוצה לומר, דלמסקנא רק"ל בבבא בתרא, דהירש יכול לומר מאבוח דאבא Katainā,תו א"צ לומר דאין הבכור נוטל פ"ש בנכסי אבי אביו

עובדתיה, וזה הנכד אינו בכור אצל זקנו ואייך לך חלק בכורה, ועל כרחך דירוש מאביו, וא"כ יכול הבע"ח של אביו לנבות ממ"ג, ותי הגם, ומאי קושיא דלמא מצי אמר מכח אבוח דאבא קא Katainā, ובמקום אב קאימנא, ע"ש בגמרה.

והנה הרמ"א (בתשו ס"ג) הקשה על דאיתא בבכורות (דף נ"ב ע"א) במשנה דאין הבכור נוטל ברاوي כבמוחוק, ולא האשה בכתובתה נוטلت ברاوي וכו' ומסיק שם המשנה, וכולם אין נוטלים בשבח ולא ברاوي כבמוחוק, ואיתא שם בגמרא, בע"ב, ולא ברاوي כבמוחוק, לאותו נכס דאבי אבא, ופירש"י שם, אם היה אבי אביהם חי בשעת מיתה אביהם, וכו', דע"ז קאי המשנה, לרבות, דאין הבכור נוטל פי שנים בנכסים אלו, שבאו לאביו אחר מיתה אביו, משום דהו ראי, והקשה ע"ז הרמ"א בתשו הנ"ל דלהגמרה בבבא בתרא הנ"ל, דהירש יכול לומר מאבוח דאבא Katainā, ואני יורש מכח אביו, וא"כ למה לי הטעם דאין הבכור נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו משום דהו ראי, הא אחיהם יכולים לומר מאבוח דאבא Katainā, דהינו שיורשים הסבא ולא האבא, ואצל הסבא לא הווbacor וא"כ אין מגיע לו פי שנים ולמה אמרה הגמרא דאינו נוטל מטעם ראי, ע"ש בשווית רמ"א דרוצה לומר, דלמסקנא רק"ל בבבא בתרא, דהירש יכול לומר מאבוח דאבא Katainā,תו א"צ לומר דאין הבכור נוטל פ"ש בנכסי אבי אביו

הא קשיא, בן בכור שמכר וכו', בנ"ל, וקשה דלימא הש"ס כפשותו דעתך אפשר לומר, מכה אבוח דאבא, בגין, בכור, דא"ב לא יטול בן הבכור פי שנים, היכי דגם בני הפחותים מתו בחיי אביהם, דבני הפחותים יאמרו לבן הבכור, מכה אבוח דאבא קאתינה, ע"ש ברעך"א, והנה הרעך"א נקי בקשיותו היכא דכל היורשים הם נכדים, והנכדים בני הפחותים טוענים מאבוח דאבא קאתינה, וגם טוענים רהיירשים בני הבכור יורשים מאבוח דאבא, ולכון לא מניע להם פי שנים, דהם אינם בני בכור של הוקן, וכותב על זה בחזון איש בא קמא (ס"ט) אומר ח"ה ד"ה והגרע"א נקי ובי' דלא כורה א"צ לוה דאפי' בבכור מות והפחותים חיים, דין הוא שאין בני הבכור יורשים חלק הבכורה, דהפחותים יאמרו להם, דהם יורשים מאבי אביהם, ומה להם לחלק בכורה, ואם בפחותים חיים ניחא ליה להרעך"א, דין הפחותים יכולות לומר לבני הבכור, אתם יורשים מאבוח דאבא, א"ב גם בשמות הפחותים, נמי לא יכולים בני הפחותים לומר לבני הבכור, אתם יורשים אבי אביכם, ומאי הנפק"מ בין הפחותים חיים או מותים, ואם נאמר דס"ל להרעך"א אין מות לבכור ליטול פי שנים אלא גנד אחוי, ולא גנד בני אחוי, ולכון כתוב דרך בשפהותים מתו, יכולים בנייהם לדחותה בגין הבכור, א"ב גם בשחכבוד חי, והפחותים מתו, לא יטול הבכור פי שנים, גנד בני הפחותים אין לו זכות, אע"ב מסיק החזון איש, דהעיקר תלוי

תיקשי, משום דאפשר לומר הגمرا לפום הקס"ד שלא אמרין תחת אבותיך יהיו בניך לעניין דינה קיימי, אבל אה"ג דלפי המסקנה וכו' עי"ש במל"מ.

ונם בשער המלך בסוף הלוות מלה ולזה, מביא קושיא זו בשם מוהר"ש זיל, שהקשה לדעת הסוברים דבע"ח נובה מן הרاوي, ודוקא בגין איןנו מוציא, משום דעתם למימר מכה אבוח דאבא קא אתינה, מההיא דאמרין בפרק יש בכור עליה דמתני' דקטני וכולן אין נוטלין וכו' ולא מן הרاوي כבמוחוק, ואמרין בגمرا לאתוי Mai, לאתוי נכס' דאבא דאבא דאבא אמראי אצטריך בנכסי אבא דאבא אמראי אצטריך טעמא דראי, דהו בבכור דוקא ובכתובת אשא משום מקולי בתובה, הא אפילו בע"ח שנובה מן הרاوي, איןנו נובה מנכס' אבא דאבא, משום טעמא דמכה אבוח דאבא קא אתינה עב"ל, ע"ש, ועי"ש בשער המלך שמביא תירוץ ע"ז בשם השיטמ"ק ויובא בעוזי' להלן:

ונהנה לפי מה דמבהיר בהרמ"א והמל"מ הנ"ל, והשעה"מ בשם מוהר"ש הנ"ל, דישאר היורשים יכולים לדוחות הבכור שלא יטול פי שנים בנכסי אבי אביו, בטענת דאנו יורשים אבוח דאבא, ולא את האב, ואצל הוקן אין בכור ולכון אין מניע לך פי שנים, הקשה ע"ז הרעך"א (בתשוי' ס" קל"ב), מהגمرا הנ"ל בבבאה בתרא (דף קנ"ט ע"א), דהקשה הגمرا על הא אמר מכה אבוח דאבא קאתינה, אלא אי קשיא

מצד עצם, מ"מ יש להם גם הוצאות לירש את זקן מכח אביהם, ואין הירושים האחרים יכולים לומר להם שהם ירשו מכח אביהם לגרע חלקם, רק הירושים עצם הוצאות בידם לומר, אם רצונם לירש זקן מצד עצם, או מצד אביהם, ולבן אין יכולם האחרים לדוחות מחלוקת הבכורה, בטענה דמאביה דאבא קירית, הדירושים יטנו דהם יורשים מכח אביהם, ולבן כתוב האמרי משה הנ"ל רבת הבן יורשת, אף"י אם הנכבדים האחרים הם זכרים, וכן בן היחידה, נוטל חלק שווה בחבניות הרבים מבן השני, ואין האחרים יכולים לדוחותם, בטענת דמאביה דאבא קירית, משום דהם יכולים לומר דיש להם גם הוצאות לירש זקן מכח אביהם, ואין האחרים יכולים לנגורע חלקם בטענת אבואה דאבא, רק הירוש עצמו יכול לבחור לו מה שיותר טוב לו, או מכח אבואה דאבא, או מכח אביו, ומסיק הרעך"א, דבזה מתווין קושית הרמ"א הנ"ל, והשעה"ט בשם מוהר"ש הנ"ל, דאם היה הבכור נוטל ברاءו, היה נוטל פי שנים בנכסי אבי אבא, ולא היו יכולים האחרים לדוחותו, בטענה זו לגרע בהו, ובזה מתווין ג"כ קושית החללית הנ"ל,دلן ציריך הרמב"ם לומר בכור הטעם דראוי, וכנ"ל.

ולפי זה קשה להבין הנמרה בבבא בתרא הנ"ל דבן הבכור דוחה את הבע"ח מהחלוקת הבכורה שמכר אביו, בחיי אביו אביו, בטענת מאביה דאבא

ביבוך עצמו, דברשהוא חי נוטל פי שנים, וכשהוא מת לא יטלו בניו פי שנים, דשאדר היירושים טוענים להם, מאביה דאבא אתם יורשים, ואין הדבר תלוי כלל בפשוטים, אם הם חיים או מתים, עי"ש בחו"א.

ועוד הקשה באמרי משה (סימן ל"ח) דאם נאמר כנ"ל, בהמובן הפשט, הדגנד יורש את זקנו, כמו דהוא יורש את אביו, א"כ כשיש לבן אחד בניים הרבה, ולאחר בן אחד, יטלו הנכבדים הרבים בנכסי זקן, כל אחד חלק, כהנד אחד מבן שני, כיוון שהנכבדים יורשיים זקן מצד עצם, הרי הם שווים בנכסי זקן, ועוד הקשה שם, דבנה הבן השני בשוחה, כי אם הננד אין יורש מכח אביו רק מזקנו, א"כ לא תיטול בת הבן, במקום שיש בניים זכרים, או נכבדים זכרים, דבכל הירושה אין לבנותם זכרים, במקום זכרים, אם לא יורשיים מכח אביהם, וכਮבוואר ברמב"ם (פ"א מנהלות), וכמו שנתבאר בגמ' דבנין אחות קודמין לבנות אחות, בנכסי אחיהם, או אבי אמם, ועל כרחך הא דבנה הבן יורשת זקן, הוא מכח אביהם, ואמאי, הא הנכבדים הוכרים מבן השני, יאמרו, דיירושים זקן מצד עצם, משום אבואה דאבא Kataina וכמו דמצוי לדוחות בעל חוב מהאי טעמא, בן ידחו את בת הבן.

וע"כ תי" הרעך"א בתשי' שם דף דיש להנכבדים הוצאות לומר דהם יורשיים זקן

והחוו"א הנ"ל, כולם כתובים בעליות דרבינו יונה (בדף קב"ה ע"ב), ד"ה ויש להקשות, ומובא בשיטה מקובצת, ו מביאו בשער המלך הנ"ל, בסוף הלכות מלאה ולוחה, וויל' רבינו יונה שם, ויש להקשות, בהא דמפיק בוגרמא התרם, דאיין בכור נוטל בראיין, מרכתייב בכל אשר ימציא לו, תיפוק לייה דמצאו יורשים למימר אבי אבונא קיריתנא, וכבר הוכחנו בראיין דמתניתין היינו ראיין דירושה, ועוד דקתני סיפה, וכולן אין נוטלים בראיין, לאתווי נכסי אבא דראבא, ועל ברוח היינו משום רכתיב בכל אשר ימצא לו, دائ' אמרת דעתמא דסיפה משום אמריו יורשים אבי אבונא קיריתנא, וראיין דרישא במלוח או ברביה, משום בכל אשר ימצא לו, כدمפרש טעמא בהדייא התרם, אשתחבה דרישא אית בה רבotta טפי מסיפה, דאלו בסיפה מתרי טעמי איינו נוטל פי שנים, משום דחי ראיין, ומשום אמריו יורשים אבי אבונא קיריתנא.

ויש לפרש, دائ' לאו דכתיב בכל אשר ימצא לו, דעתמעטין מינה ראיין, וראיין היינו אומרים שהבכור נוטל פי שנים בנכסי מורישי אבי אבוי אף על פי שמותו לאחר מיתה אבי, שאין היורשים יכולים לומר אבי אבונא קיריתנא לעkor דין היורשה שאביהם ראיין לירש ולהורישם, דוראי הבן קודם לבניו, ויורש בקביר כדי להוריש לבכור פי שנים, והיכא שייך למימר אבי אבונא קיריתנא, בגין בעל חוב, שלא שייך מעיקרא כלל בהדי ירושת האב, שהבנאים יורשים מאבוי אביהם, מה שהם

Kiriytanah, ובמקום אב קאימנא, דמהה נפש, אם יורש את זקנו מצד עצמו, א"כ לא יטול חלק בכורה כלל ובkowskihet הרמ"א והמל"מ והשעה"מ הנ"ל דהאחרים יטענו_DACEL_ZKNM_AINU_BACOR, אלא מי דהbacor טוען דיש לו גם הזכות לירש את זקנו מכח אבי, וא"כ אם יורש מכח אבי, בא הבע"ח ויגבה ממנו,adam_haneksim_hoy_shel_abiv, הם משועבדים לבע"ח, והאיך יכול גם לחתת חלק הבכורה, וגם לדחות את הבע"ח.

ותי' ע"ז בחוזן איש בבבא קמא (ס"י ט"ו) אותן א") וכן באמרי משה הנ"ל (ס"י ל"ח אות ב") דזהו דין משימוש, דבשהאב מת, הזכות שיש לו לירש, מירוש את מוריישין, אבל עצם הירושה יורשים מוקנים בעצם לא דרך אביהם, ורק הכה יורש, יורשים מאביהם, ולפיכך נוטל פי שנים ד הזכויות שהיה לאביהם ליטול פי שנים בא להם, אבל הנכים עצם באים להם ישירות מוקנים ולפיכן אין בע"ח יכול לנבות מנקדים אלו שלא נשתעבו להבע"ח, בין דאך פעם לא היה אצל האב, וב הזכויות יורשה לא שייך שעבוד דאיינו ממון עצמו, ולפיכן שפיר טוען בן הבכור מאבוה דאבא Kiriytanah על עצם הנכים ולפיכן איינו משועבד לבע"ח אף חלק הבכורה, ומ"ט נוטל גם חלק הבכורה של אבי הרכות שיש לאביו ליטול פי שנים מועבר אליו דזהו דין משימוש, ובנ"ל.

והנה קושית הרמ"א הנ"ל ודיעמיה, ותי' הרעק"א הנ"ל, וגם דבריו האמרי משה

מושcia בו, اي מכה אבוח דאבא קא את האי בן הבן, בחלק בכורה Mai עבירתיה, הא אבי אבוי לא היה בכור, דליתת hei חלק בכורתו, והיינו קשה בדיני ממונות, אםאי מוציא מיד הלקחות, ומאי קושיא, כלומר, אםאי זו קשה, הא מצי למימר, מכח אבוח דאבא קאתינה, בollowו נכסי, דאייה היה יורש את בנו, ובמקום אב קאתינה לירש בכורתו, ולחבע מה שמכר בחלק בכורתו, דלא מצי מזבין דראוי הוה ולא מוחזק, ומשום הכי מוציא מן הלקחות, חיין גם מדבריו בחניל, דעתם הנכיסים באים אל הנבד ישר מהסביר, ורק זכות היורשה יורש מאבוי, ולכן אין בע"ח של אבוי יכול לנבות מהנכיסים דלא נשתעבדו.

אמנם בחידושי הרמב"ן, לעיל, על המשנה (דף קט"ז ע"ב) דבנות צלפחד ירש חלק בכורה של אביהם, כתוב שם הרמב"ן, אחר שהביא שם התוספთא הניל, דאיתא שם, דאם היה אבוי בכור, כתוב נוטל פי שנים בנכסי אבי אבוי, כתוב הרמב"ן ע"ז וועל, פירוש, כשהוא הוא ואחיו לחלק עם אחיו אביהם, נוטlein הן פי שנים, דחוין ליה לאבוח באלו הוא קיים, וירית פי שנים מנכסי, דהא אבוח מוחזק הוא, והבכור יורש את אבוי בקשר, להנחלת לבניו, שחן יורשין בראוי, ואם היה אבוי בכור ולא הוא, קטני, שביל החלוקת הבכורה בנכסי יקן היא, ובא לומר לך, שנוטל אדם בכורתו בקשר, וכו' עי"ש ברמב"ן, והנה לפי הרמב"ן, דס"ל דהבכור יורש בקשר חלק

ראון לירש מאביהם, הלכך באים מכח אבי אביהם להפטר מבעל חוב של אביהם, ועוד בני בנים כשיורשים אבי אביהם, והיינו מהמת שעומדים במקום אביהם, וכדראמירנן בפרק מי שמת אבי אבונא קיריתנא ובמקום אב קaimana, ולפיכך בת הבן יורשת עם הבן, לפי שעומדת המת יורשת עם בת הבן, כיון שאין לו בן, וכשיש לו בן אין בת הבן יורשת בנכסי אבי אביה, וכן כשיש לו שני בנים ומתו,لوح בן אחד ולוח שני בנים, נוטל האחד בוגר החנינים, לפי שהחנינים במקום בן אחד לאבי אביהם, לפיכך אי לא כתוב רחמנא בכל אשר ימציא לנו, היתי אומר שהבכור עומד במקום שני בנים לאבוי כיון שהוא ראוי לירש פי שנים, הלכך נוטל בנכסי אבי אבוי שני חלקים, נמצאת אומר מה שאין הבכור נוטל פי שנים בראווי, דהינו (בנכסי) אבי אבוי, היינו משום דכתיב בכל אשר ימציא לו, ושאין בעל חוב נוטל בראווי היינו משום דאמרי יורשים אבי אבא קיריתנא, אבל בשבח, ומלה, וכופר, ושותבינות, נוטל (פי' הבע"ח) ובכור שאיןו נוטל בכל אלה, היינו משום דכתיב בכל אשר ימציא לו, اي נמי דכתיב תחת לו כו', מתנה קרייה רחמנא, בן נראה בעניין, עב"ל, עי"ש ברביבינו יונה.

וכן מוכח ג"כ בחידושי רבינו גרשום על הש"ס (בדף קג"ט שם), דזיל אלא אי קשייא בדיני ממונות, הא קשייא, בן שמכר בחלק בכורה בחיי אבוי, ומה הבן בחיי אבין, דלא הו מוחזק, בנו

ירוש בAKER, להנחיל לבניו, עי"ש באמרי משה.

היווצה מכל הנ"ל דלבל הפירושים דקי"ל דבן הבן יכול לטעון מאבוה דאבא Katainā, ובמקום אבא Akimna, היינו הזכות הרווצה שיש להבכור הוא מוריש לבניו, ולפי"ז הבן ירוש כאילו הבכור חי, ולכון נוטל גם פי שנים בנכסים שנפלו להזקן אחר מיתה הבכור דהרי רואין את הבכור כאילו הוא קיים בדכתוב הרמב"ן הנ"ל, וכמ"ש לעיל, רהא דאיין הבכור נוטל בראווי, היינו אם הוא ראוי אצל המורייש, אבל אם אצל המורייש הוא מוחזק, נוטל בה הבכור פי שנים, אף אם אצל הבכור הו ראוי, וכמ"ש בסמ"ע (ס"י רע"ח סק"ב) על הא דאיתא שם דאיין הבכור נוטל פי שנים בראווי, דהינו אם אחד ממוריישי אבי, שמת לאחר מיתה אבי, הבכור והפשוט יורשים באחד, כתיב ע"ז הסמ"ע שם, ואע"ג דכבר נתבאר בס"י רע"ז בטור ובדברי המחבר, דاع"פ שמת הבכור בח"י אבי, בני הבכור עומדים במקומם הבכור, ליטול ב' חלקיים, שאני התם, דברא כרעה דאבוה הוא, והרי הוא כאילו הבכור חי, וירוש את הממון המצוי אצל אבי, משא"כ בשם אבי של הבכור, ולא היה הממון של מוריישו, מצוי בידו בשעה שמת, אלא ביד אבי אבי של הבכור, והרי הוא איינו בכור של אבי אבי, אלא של אבי, וביד אבי לא היה מצוי, עי"ש בסמ"ע, מבואר בהסמ"ע דזה הוא החלטוק בין הדין דס"י רע"ז (סע"י ט"ז) ובין הדין דס"י רע"ח

בכורתו, ומורישו לבנו, קשה הגمراה הנ"ל (דף קנ"ט) דאמאי הבע"ח של הבכור איינו גובה חובו מחלוקת הבכורה רמיד שהבכור ירוש את חלק בכורתו משתעד לבעל חובו ובדכתוב דאייני, ואין לומר בנ"ל, דהבן ירוש מיד את זקנו, דהא הרמב"ן ס"ל דהבן ירוש את אביו בAKER ומורישו לבניו.

ת"י ע"ז באמרי משה (שם אות ג') דהגمراה מחדש מהדש בוה, דעתך דין המשמש הוא לא כפי הפס"ד, דקשה בד"מ, דהו ס"ל לצורך לסלק החוב, ומשום דין המשמש הוא דהמת וכה בAKER לכל דבר, דהינו שיקרא שלו גם לעניין זה שיחול שייעבוד בעל חוב על הנכסים, כאילו הגיע הנכסים לידיים מחיים, וחל השعبد בדכתוב דאקנה, וכו' וע"ז דחי הגمراה דמכח אבוה דאבא, והידש הגمراה, דבאמת דין ממשמש, אין הכרנה דהמת וכי בAKER לכל דבר, רק דהוא חידוש דין בהנחלת נחלה לחוד, דמשמשת ע"י המת בAKER היא כאילו חי האב, וזהו ממן Ach"c, וע"כ נוטל גם חלק בכורת ابو, משום דרך הוא הדין ממשמש, דזוכה הירושה ע"י המת בAKER כאילו היה חי, אבל המת בAKER לא וכי כלל מעולם בנכסים, וע"כ אין בעל חוב של אבי גובה, וזה הוא שכתב הרמב"ן הנ"ל, דחוינן כאילו חי, והבכור ירוש אבי בAKER להנחיל, היינו לעניין זה לחוד הוא

בן, דמילתא פשיטה הוא, וכו' עי"ש
בב"י, ובמ"מ.

ובספר מרכיבת המשנה על הרמב"ם הנ"ל, אחר שסבירא כמה תירוצים על פי הרמב"ם, ומקשה עליהם, מסיק זיל, ואין מקום לקיים דברי רבינו אלא כמ"ש המ"מ, שמת לוי, או גרשון, בלי ורע בחיה יעקב, וירושם יעקב, ומ"ה יורש הנוך בן ראובן חלק בכורה של אביו בנכסי לוי או גרשון, ולענין קושית המ"מ, דא"כ Mai קמ"ל פשיטה, דהא ירש אותם יעקב, נראה לרץ, דקמ"ל ריבינו רבותא, אע"ג שרואובן מות תוליה בחיה לוי, או בחיה גרשון, נמצוא בשעת מיתה ראובן לא וכיה יעקב עדין בנכסי לוי גרשון, מ"מ, כיוון שאח"ב מות לוי או גרשון בחיה יעקב, וירוש אותם יעקב, כיוון שמת יעקב, הרי ראובן נוחל חלק בכורתו בקבר, להנהיל להנוך בנו, דס"א, דוקא בשם לוי או גרשון בחיה ראובן וירוש אותם יעקב, ואח"ב מות ראובן, ואח"ב מות יעקב, והוא דירוש ראובן בAKER מה שהיה מוחזק לאביו בשעת מיתה ראובן, אע"ג דאח"ב מות לוי או גרשון דה"ל ראוי ליעקב בשעת מיתה ראובן, ואח"ב מות ראובן נוחל בAKER חלק בכורה מנכסי לוי או גרשון, קמ"ל, שלא קפידין כלל על מה שהוא ראוי רק במוריש, וכיוון שהוא יעקב מוחזק בשעת מיתה, הרי שהוא ירוש בAKER, משא"ב מה שהוא בכורו

(ס"ב), וכמובואר בשורת צמח צדק הנ"ל,
עי"ש.

ובזה החלוקת ממש מתרץ במרכבה המשנה את דברי הרמב"ם מחלוקת נחלות (פ"ב ה"ז) שבtab, זיל, מי שהיו לו שני בנים בכור פשוט ומתו שניים בהם בחיו, והניהם בנים, הבכור הניח בת והפשוט הניח בן, הרי בן הפשת יורש בנכסי הוקן שלישי שהוא חלק אביו, ובת הבכור יורשת שני שלישי שהוא חלק אביה, ובן הדין בני האחים, ובני אח האב, ובכל היורשים בכור, נוטל חלק בכורה מן היורשים בכור, נוטל חלק ברmb"ם, וזה הדין האחרון של הרמב"ם הקשה הטור בחומר (סוס רע"ז) זיל, ואני מבין דבריו, שלא שיד בכורה אלא בגין היורש את אביו ולא בשאר היורשים, ע"ל הטור שם, ומביא בבית יוסף שם ע"ז תירוץ של המגיד משנה, דמיירי בשחה אביו חי בשם ראובן, וירוש אותו, ואחר כך מת, והירוש לבני בניו, וקאמר, שאם היה אחד מائي ראובן בכור, כשם שבני בכור זה נוטלים חלק בכורה בנכסי הוקן, כך נוטלים חלק בכורה בנכסי שירש הוקן מרואובן, דכיוון שירשם הוא ליה בנכסיו, ועל דרך זה בני אחיו האב, שהיה אביו של ראובן חי בעת שמת ראובן, וירושו (אבי) אביו, ואחר כך מת, והירוש לבני בניו, אם היה אחד מائي (אבי) ראובן בכור, בן בנו נוטל חלק בכורתו, וכך פירש דבריו הרבה המגיד, אלא שהוקשה לו, מה צריך היה להרמב"ם להשמיינו

לבניו, או לאחיו, וכתבו ע"ז התום, נראה לבניו של גולן, או לאחיו של גולן, ככלומר בהתילה לבניו, אם יש לנו, דהמ' קודמים לכל אדם בחילק המגנוו, ונחשב אותו זאת הנולן, באילו מה הוא, והרי בניו יורשים חלקו עם אחיו, והם אין באמים מבחן, אלא מכח אבוח דאבא, כדאמר בסוף פרק מי שמת וכו' עי"ש בתום, חוותן מהתום דאף דאבייהן קיים יש להם זכות יורשה מאבי אביהן, והא דין הנכבדים נוטלים חלק בשאביהן קיים צ"ל דאבייהן הו ירוש מוקדם כמו דאבייהן אח ירוש בשיש בן, אבל לא דאבייהן מורייש להם הזכות לירוש בנכסי אבי אביהן, אלא דעתך עצם יורשים, והוא רק בחלוקת הפשיות אפשר לומר, בן, אבל בחלוקת הבכורה ע"כ צ"ל ננ"ל, רע"י אביהן זוכין בכך יורש, לירוש גם הפ' שנים, דאל"כ לא יטלו פ' שנים, וכדמשמע מהגמ' הנ"ל, וכהרמ"א והמהרחה"ש והמל"מ הנ"ל ודוי"ק.

ראוי בשעת מיתת המורייש, הדינוו כשםות לוי או גרשון אחר מות יעקב, ע"פ שרואובן קיים, איןנו נוטל חלק בכורה, וזה נבון כיישוב דברי רבינו, עכ"ל המרכיבת המשנה שם, הרי שכתב ג"כ בהדריא בדברינו הנ"ל.

ובפרשיות נראה אף דבן הבן יכול לומר מאבוח דאבא קטינה, היינו כמ"ש לעיל דביה יורש של אביו עבר להנבר, אבל אין הנבר יורש את הזוקן כמו שהבן יורש האב, דאל"כ גם בשאביו ח' יטול חלק בנכסי הסבא, אלא אמרין בשאביו ח' אין יורש זקנו, ורק בשאביו מת, הכת יורש של אביו עבר לבנו, ובנ"ל, אבל התום בבבאה קמא (דף ק"ח ע"ב) לא כתבו בן, רכتابו שם בר"ה לבניו או לאחיו, על הא דאיתא שם במשנה על הרין דגולן שנשבע בשקר, והודה, צריך להוציא הגולה מתח"י, איתא שם, הגולן את אביו, ונשבע לו ומת (אביו), הרי זה משלם קרן וחומש